

Наталія Ігорівна Налукова
канд. екон. наук, доцент
кафедри фінансів суб'єктів
господарювання і страхування ТНЕУ

ЕКОНОМІЧНА ПРИРОДА ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИКА

Дослідженню питань що стосуються теоретичних аспектів формування та розміщення страхових резервів страховиків доцільно приділити більше уваги, оскільки здійснювана ними фінансова діяльність має значний вплив як на розвиток економіки країни так і на функціонування самих страховиків. Обґрунтування сутності та виявлення особливостей що стосуються управління страховими резервами страховиків, за умов посилення впливу економічних і політичних ризиків, сприятимуть кращому забезпеченню фінансовими ресурсами здійснюваної вказаними суб'єктами господарювання операційної та інвестиційної діяльності, укріпленню зайнятої ринкової позиції, конкурентоздатності, виконанню суспільного призначення.

Узагальнюючи існуючі підходи до характеристики фінансової діяльності, зазначимо, що даному терміну усі автори дають однакове за суттю, хоча й різне за формулюванням визначення. В основному, науковці розглядають фінансову діяльність як діяльність, що спрямована на забезпечення підприємства фінансовими ресурсами та отримання ним вигоди (доходу). Проте відомими є ще й підходи, згідно котрих вчені-економісти визначають фінансову діяльність як: комплекс заходів, пов'язаних із розрахунком фінансових результатів, визначенням фінансових ресурсів (капіталу) і їх використанням, аналізом фінансового становища суб'єктів господарювання; цілеспрямовану систему здійснюваних підприємством заходів для залучення у необхідних обсягах капіталу із зовнішніх джерел та вчасного і повного виконання зобов'язань щодо їх повернення та обслуговування; фінансування підприємства; заходи, пов'язані з мобілізацією капіталу, його використанням, збільшенням вартості та поверненням [1; 2; 3].

Згідно стандартів бухгалтерського обліку фінансовою є діяльність, яка призводить до змін розміру і складу власного та позикового капіталів підприємства [6].

Відповідно до положень Господарського кодексу України фінансова діяльність включає грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування [4].

На основі визначень, поданих у фаховій економічній літературі та у діючому законодавстві, робимо висновок, що фінансова діяльність є комплексом функціональних завдань, здійснюваних фінансовими службами суб'єктів господарювання, пов'язаних із фінансуванням, інвестиційною діяльністю і фінансовим забезпеченням операційної діяльності та призводить до змін у складі власного й залученого капіталів.

Розглянувши основні підходи до розуміння сутності фінансової діяльності страхових компаній, відмітимо, дане поняття знайшло відповідне визначення у нормативно-правових актах, зокрема у Законі України “Про страхування” [5] та „Ліцензійних умовах провадження страхової діяльності” [7]. Згідно положень вказаних документів страховики, окрім страхування і перестрахування можуть здійснювати фінансову діяльність, що пов'язана із формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням. Тобто, у страховому законодавстві чітко визначено сутність фінансової діяльності страховика.

З одного боку це досить вузько, оскільки мова лише про залучений капітал страховика, про власний капітал не зазначено. Проте, з іншого боку, кошти страхових резервів формуються у процесі здійснення операційної діяльності, а їх розміщення відбувається у процесі інвестиційної діяльності. Ефективність управління у вказаних напрямках відображається змінами у складі та структурі не лише залученого капіталу, але й у складі та структурі власного капіталу страхових компаній, оскільки при позитивних фінансових результатах, отриманих від основної діяльності є реальні фінансові можливості для поповнення власного капіталу та інвестування. Таким чином, дослідження фінансової діяльності страховика варто проводити із врахуванням специфіки

страхування та страхової діяльності, тому розглянемо детальніше особливості формування і розміщення коштів страхових резервів, котрі є основним елементом залученого капіталу страховика та формуються із ресурсів, що тимчасово перебувають у його розпорядженні.

Страхові резерви відображають зобов'язання з відшкодування збитків та частину ресурсів страхової компанії, яка за звичайних умов діяльності достатня для сплати страхового відшкодування за усіма укладеними договорами страхування. Вони також мають абсолютний зв'язок з особливостями проведення тих чи інших видів страхування. На практиці величина страхових резервів відображає обсяг зобов'язань страхової компанії на звітну дату і може бути значно вищою від розміру сформованого власного капіталу.

Страхові резерви згідно з положеннями чинного законодавства, поділено на технічні резерви, які формують страхові компанії, що здійснюють загальне страхування (резерв незароблених премій; резерв заявлених, але не виплачених збитків; резерв збитків, які виникли, але не заявлені; резерв катастроф; резерв коливань збитковості) та резерви із страхування життя, що формуються страховиками, які здійснюють страхування життя (резерв довгострокових зобов'язань: резерв нетто-премій, резерв витрат на ведення справи, резерв вирівнювання, резерв бонусів; резерв належних виплат страхових сум: резерв заявлених, але не врегульованих збитків, резерв збитків, що виникли, але не заявлені). Формування резервів із страхування життя, медичного страхування і обов'язкових видів страхування здійснюється окремо від інших видів страхування [5; 8; 9].

Так, як залучений капітал не є власністю страхової компанії, положеннями діючих нормативно-правових актів чітко регламентовано напрями і принципи розміщення страхових резервів.

Принцип безпечності розміщення активів страхових компаній характеризує мінімальний інвестиційний ризик та передбачає надійне розміщення активів, що забезпечує їх повернення у повному обсязі. Прибутковість вкладень активів страховика повинна забезпечити стабільні та достатньо високі прибутки. Ліквідність це можливість оперативної конвертації

активів у готівкові кошти. Диверсифікованість передбачає розподіл активів між різними об'єктами вкладень з метою зменшення ризику можливих втрат капіталу та прибутку від нього.

Страхові резерви можуть бути представлені активами таких категорій: грошові кошти на поточному рахунку; банківські вклади (депозити); валютні вкладення згідно з валютою страхування; нерухоме майно; акції, облігації, іпотечні сертифікати; цінні папери, що емітуються державою; права вимоги до перестраховиків; інвестиції в економіку України за напрямами, визначеними Кабінетом Міністрів України; банківські метали; готівка в касі в обсягах лімітів залишків каси, установлених Національним банком України (НБУ); кредити страхувальникам-громадянам, що уклали договори страхування життя, у межах викупної суми на момент видачі кредиту та під заставу викупної суми [5; 8; 9].

Потенціал залучених фінансових ресурсів характеризує власний капітал, що визначає обсяг чистих активів страхової компанії і складається із статутного, додаткового, резервного капіталів і нерозподіленого прибутку. Також страховики володіють такими власними коштами, які можуть бути використані ними у процесі здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності. Це вільні резерви, котрі формуються за рахунок частини нерозподіленого прибутку. Інвестування таких коштів не регламентується законодавством, відповідно вони можуть бути вкладені страховиком на власний розсуд.

Грунтуючись на ключових характеристиках фінансової діяльності, враховуючи визначення, зазначені у нормативно-правових актах, сутність та зміст власного і залученого капіталу страховика пропонуємо власне трактування фінансової діяльності страхових компаній як діяльність яка передбачає розробку та реалізацію управлінських рішень пов'язаних із оптимальним формуванням страхових резервів із різноманітних джерел та забезпеченням їх ефективного вкладення у дозволені активи у відповідності до принципів диверсифікації, безпечності, прибутковості та ліквідності з метою забезпечення позитивних якісних та кількісних змін у складі й структурі власного та залученого капіталу.

Для того щоб визначити місце, роль і значення фінансової діяльності у діяльності страховика варто врахувати дію таких аспектів:

1. фінансова діяльність страховика не є його основною діяльністю, тому їй можна приділяти другорядне значення, оскільки страхова функція є першочерговою;
2. фінансова діяльність є рівнозначною страховій діяльності страховика, оскільки її основна діяльність пов'язана із збитками, які можуть, у певній мірі, компенсуватися доходами від фінансової діяльності;
3. виходячи із мети фінансової діяльності страховика – забезпечення його операційної та інвестиційної діяльності фінансовими ресурсами, можна говорити про її домінуючу роль.

До чинників, що зумовлюють специфіку фінансової діяльності страховика відносимо такі як:

- ✓ організаційна форма зумовлює наявність особливостей що стосуються розміру та структури статутного капіталу, порядку формування резервного капіталу, розподілу прибутку, сплати дивідендів, розподілу відповідальності за зобов'язаннями страхової організації між її учасниками;
- ✓ сфера діяльності страховика зумовлює наявність особливостей у формуванні страхових резервів, котрі представлені технічними резервами та резервами зі страхування життя;
- ✓ внутрішня структура страхової компанії, зокрема наявність її відокремлених підрозділів зумовлює особливості в управлінні коштами та проведенні політики диверсифікації страхових резервів;
- ✓ обсяг і структура страхового портфеля, що зумовлює особливості у варіантах розміщення страхових резервів, оскільки при певних умовах можливими є і нові канали їх надходження та зміни кінцевих фінансових результатів.

Література

1. Економічний енциклопедичний словник: в 2 т. Т. 1. / за ред. С. В. Мочерного. – Львів: Світ, 2005. – 616с.

2. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Л. Г. Вознюк – Львів: Видавництво національного університету “Львівська політехніка”, 2005. – 714 с.
3. Терещенко О. О. Фінансова діяльність суб’єктів господарювання: Навч. посібник / О. О. Терещенко. – К.: КНЕУ. – 2003. – 554 с.
4. Господарський кодекс України від 16. 01. 2003 № 436 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
5. Закон України “Про страхування” від 07. 03. 1996 № 85/96 – ВР з останніми змінами і доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>
6. Наказ міністерства фінансів України від 07. 02. 2013 № 73 “Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE22868.html
7. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 40 від 28. 08. 2003 р. „Про затвердження ліцензійних умов провадження страхової діяльності” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0805-03>
8. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 3104 від 17. 12. 2004 р. “Про затвердження правил формування, обліку та розміщення страхових резервів за видами страхування, іншими, ніж страхування життя” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0019-05>
9. Розпорядження Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України № 2875 від 26. 11. 2004р. “Про затвердження правил розміщення страхових резервів із страхування життя” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1626-04>